

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

© 2016 ТАТАР М. С.

УДК 338.45:69

Татар М. С. Інструментарій оцінювання рівня ресурсного потенціалу підприємств будівельної галузі України

У статті розкрито сутність ресурсного потенціалу як економічної категорії, запропоновано інструментарій його оцінювання в сучасних умовах функціонування будівельних підприємств. Для здійснення комплексного оцінювання ресурсного потенціалу будівельних підприємств використано метод інтегрального таксономічного оцінювання за складовими елементами ресурсного потенціалу. Представлено характеристику елементів ресурсного потенціалу будівельних підприємств. За допомогою проведеного аналізу визначено ключові фактори підвищення рівня ресурсного потенціалу будівельних підприємств України.

Ключові слова: будівельні підприємства, виробничі ресурси, інвестиційні ресурси, інструментарій, оцінювання, ресурсний потенціал, трудові ресурси, фінансові ресурси.

Рис.: 2. **Табл.:** 8. **Формул.:** 4. **Бібл.:** 17.

Татар Марина Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і аудиту, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна)

E-mail: marina.sergeevna.tatar@gmail.com

УДК 338.45:69

UDC 338.45:69

Татар М. С. Інструментарій оцінювання рівня ресурсного потенціалу підприємств будівельної галузі України

В статье раскрыта сущность ресурсного потенциала как экономической категории, предложен инструментарий его оценивания в современных условиях функционирования строительных предприятий. Для осуществления комплексной оценки ресурсного потенциала строительных предприятий использован метод интегрального таксономического оценивания по элементам ресурсного потенциала. Представлена характеристика элементов ресурсного потенциала строительных предприятий. С помощью проведенного анализа определены ключевые факторы повышения уровня ресурсного потенциала строительных предприятий Украины.

Ключевые слова: строительные предприятия, производственные ресурсы, инвестиционные ресурсы, инструментарий, оценивание, ресурсный потенциал, трудовые ресурсы, финансовые ресурсы.

Рис.: 2. **Табл.:** 8. **Формул.:** 4. **Библ.:** 17.

Татар Марина Сергеевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов и аудита, Национальный аэрокосмический университет им. Н. Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт» (ул. Чкалова, 17, Харьков, 61070, Украина)

E-mail: marina.sergeevna.tatar@gmail.com

Tatar M. S. An Instrumentarium for Evaluating the Level of Resource Potential of Enterprises in the Construction Industry Sector of Ukraine

The article discloses the substance of resource potential as economic category, proposes an instrumentarium for its evaluation in the current conditions of operation of construction enterprises. To evaluate the resource potential of construction enterprises, the method of integral taxonomic evaluation by the elements of resource potential has been used. A characterization of elements of resource potential of construction enterprises has been provided. Using the carried out analysis, key factors of increasing the level of resource potential of construction enterprises in Ukraine have been identified.

Keywords: construction enterprises, producing resources, investment resources, instrumentarium, evaluation, resource potential, human resources, financial resources.

Fig.: 2. **Tabl.:** 8. **Formulae:** 4. **Bibl.:** 17.

Tatar Maryna S. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance and Audit, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» named after M. Ye. Zhukovskiy (17 Chkalova Str., Kharkiv, 61070, Ukraine)

E-mail: marina.sergeevna.tatar@gmail.com

Проблема забезпечення необхідними ресурсами для здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємств будівельної галузі є однією з актуальних у сучасних умовах, оскільки розвиток будівельної галузі сприятиме розвитку виробництва будівельних матеріалів, машинобудівної та металургійної галузей, виробництва скла, деревообробної промисловості, транспорту, енергетики тощо. В умовах напруженої політичної ситуації в Україні та ситуації на сході країни будівельна галузь стала малопривабливою для іноземних інвесторів, у кризових умовах для підтримання діяльності галузі фінансування здійснюється переважно за рахунок ресурсів державних і регіональних цільових програм і внутрішніх інвесторів.

Проблема ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства досліджується в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема О. В. Арєф'євої [2], Ю. М. Воробйової [4], Н. М. Гуляєва [5], С. О. Гуткевич [6], О. В. Кендюхова, І. М. Кирчати [7], Н. С. Краснокутської [8], В. Є. Новицького [10], І. М. Писаревсько-

го [12], В. А. Свободіної, О. С. Федоніна, Г. О. Швиданенко тощо. Більшість авторів займаються дослідженням проблем підвищення ефективності управління потенціалом і вказують на існування значних розходжень у визначенні самого поняття потенціалу, його сутності. Важливим аспектом залишається визначення складових елементів ресурсного потенціалу для різних підприємств і галузей, а також удосконалення економіко-математичного інструментарію для оцінювання рівня ресурсного потенціалу.

Берсуцький А. Я. визначає ресурсний потенціал підприємства як складну систему взаємозалежних ресурсів, залучених у процес виробництва конкретного обсягу продукції з певними конкурентними характеристиками, що відповідають впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища [3]. Деякі вчені розширюють категорію ресурсного потенціалу, визначаючи його не лише як сукупну величину ресурсів, що можуть бути задіяні в процесі виробництва, але й як сукупність реалізованих (реальних) і нереалізованих (потенційних) можливостей використання цих ресурсів (страхових та інших запасів) [11].

Аналіз розвитку будівельної галузі показав, що обсяг виконаних будівельних робіт має тенденцію до збільшення (табл. 1), кількість збудованих квартир з кожним роком збільшується (табл. 2). Спостерігається також поступове збільшення кількості прийнятих в експлуатацію одноквартирних іа житлових будівель з двома та більше квартирами (табл. 3) [17].

Незважаючи на зниження платоспроможності населення, попит на продукцію будівельної галузі зростає, кількість сімей та однаків, які потребують поліпшення житлових умов залишається на високому рівні [17] (табл. 4), що свідчить про необхідність підвищення рівня забезпеченості підприємств галузі необхідними ресурсами для безперервного здійснення їх діяльності.

Процес формування ресурсного потенціалу будівельних підприємств є одним з напрямків формування

їхньої економічної стратегії та передбачає створення й організацію системи ресурсів і можливостей таким чином, щоб результат їхньої взаємодії був фактором успіху в досягненні стратегічних, тактичних і оперативних цілей діяльності цих підприємств. Визначення елементів ресурсного потенціалу, їх аналіз і оцінка є основою управління ресурсним потенціалом будівельних підприємств.

Етапи аналізу і оцінки ресурсного потенціалу будівельних підприємств представлено на рис. 1. Розглянемо їхню реалізацію більш детально.

Етап 1. Визначення мети і завдань дослідження ресурсного потенціалу будівельних підприємств. Метою дослідження ресурсного потенціалу суб'єктів підприємницької діяльності є оцінювання рівня ресурсного потенціалу, виявлення позитивних і негативних факторів, які можуть вплинути на формування та роз-

Таблиця 1

Обсяг виконаних будівельних робіт за видами будівельної продукції (млн грн)

Рік	Будівництво, усього	Будівлі	У тому числі		Інженерні споруди
			житлові	нежитлові	
2010	42918,1	19659,1	6876,5	12782,6	23259
2011	61671,7	26745,4	8137,1	18608,3	34926,3
2012	62937,2	28104,8	8523	19581,8	34832,4
2013	58586,2	28257,3	9953,1	18304,2	30328,9
2014	51108,7	24856,5	11292,4	13564,1	26252,2
2015	57515	28907,5	13908,8	14998,7	28607,5

Таблиця 2

Прийняття в експлуатацію загальної площі житла та кількість збудованих квартир, од.

Показник	Рік					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Уведення в експлуатацію загальної площі, тис. м ²	8604	8685	9770	9949	9741	11044
у тому числі:						
– у міських поселеннях	5738	6366	6778	6685	6645	7465
– у сільській місцевості	2866	2319	2992	3264	3096	3579
Кількість збудованих квартир, тис.	71	77	83	93	105	120
у тому числі:						
– у міських поселеннях	52	61	63	67	77	89
– у сільській місцевості	19	16	20	26	28	31

Таблиця 3

Прийняття в експлуатацію житла за видами житлових будівель, тис. м² загальної площі

Рік	Усього	У тому числі у житлових будівлях		
		одноквартирних	з двома та більше квартирами	гуртожитках
2010	8603,9	5713	2868,8	22,1
2011	8685,3	4714,1	3938	33,2
2012	9769,6	6465,1	3260,9	43,6
2013	9949,4	5864,1	4023,7	61,6
2014	9741,3	4553,4	5161,1	26,8
2015	11044,4	5580	5435,2	29,2

Показники перебування на квартирній черзі та поліпшення житлових умов, тис.

Показник	Рік						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість сімей та однаків, які перебували на квартирному обліку на кінець року	1252	1216	1174	1139	1084	1022	808
Кількість сімей та однаків, які одержали житло за рік	17	17	11	11	7	7	6
Відсотків до загальної кількості тих, хто перебував на квартирному обліку на кінець попереднього року	1,3	1,3	0,9	0,9	0,7	0,7	0,6

Рис. 1. Етапи аналізу і оцінки ресурсного потенціалу будівельних підприємств

виток елементів ресурсного потенціалу та подальше здійснення відповідних управлінських впливів на різні елементи ресурсного потенціалу.

Етап 2. Формування вихідної інформації та вибір інструментарію для оцінки ресурсного потенціалу будівельних підприємств.

На основі аналізу наукових розробок вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань ресурсного потенціалу будівельних підприємств здійснено спробу максимально спростити й адаптувати структуру ресурсного потенціалу до реалій діяльності будівельних підприємств. Головними перевагами запропонованої структури ресурсного потенціалу є мобільність і комплексність оцінювання.

Ресурсний потенціал будівельних підприємств пропонується розглядати як сукупність найбільш важливих видів ресурсів будівельних підприємств, таких як

виробничі (матеріальні та капітальні), фінансові, інвестиційні та трудові ресурси (рис. 2). Виокремлені компоненти (елементи) ресурсного потенціалу в сукупності дозволяють визначити реальні та потенційні можливості будівельного підприємства.

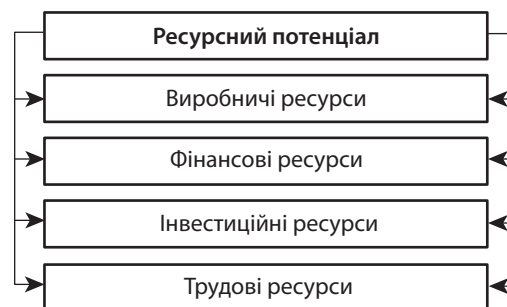

Рис. 2. Структура ресурсного потенціалу

Слід також відмітити, що не всі структурні елементи ресурсного потенціалу рівнозначні за своїм впливом на загальний рівень ресурсного потенціалу підприємств.

Виробничі ресурси будівельних підприємств являють собою наявні та приховані можливості підприємств щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції [9]. Обрані показники виробничих ресурсів як характеризують ефективність використання основних фондів, так і відображають загальний майновий стан підприємства.

Фінансові ресурси будівельних підприємств, як складова їх ресурсного потенціалу, характеризують реальні та потенційні фінансові можливості суб'єктів підприємницької діяльності, відображають обсяг власних, позичених і залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення своїх поточних і перспективних витрат.

Під *трудовими ресурсами* будемо розуміти трудові можливості підприємства, здатність персоналу до генерування ідей, створення нової продукції чи покращення існуючої, освітній, кваліфікаційний рівень кадрів, психофізіологічні характеристики і мотиваційний потенціал.

Інвестиційні ресурси – це грошові, матеріальні та нематеріальні цінності, які використовує суб'єкт господарювання (інвестор) у процесі їх вкладання в об'єкти інвестування з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту [15]. Існує багато класифікацій джерел формування інвестиційних ресурсів, і більшість із них співпадають з тим, який подано в українському законодавстві [16]. Відповідно до ст. 10 Закону України «Про інвестиційну діяльність» [1] джерела інвестиційних ресурсів поділяються на:

- ✦ власні фінансові ресурси (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо);
- ✦ позикові фінансові кошти інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити);
- ✦ залучені фінансові кошти інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески фізичних та юридичних осіб);
- ✦ бюджетні інвестиційні асигнування (безкоштовно надане бюджетними органами цільове фінансування);
- ✦ безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств, громадян.

Як інструментарій для оцінювання ресурсного потенціалу будівельних підприємств пропонується використати таксономічний показник рівня розвитку, який дозволяє упорядкувати об'єкти за рівнем їхнього розвитку.

Етап 3. Розрахунок окремих показників ресурсного потенціалу підприємств. Головними методологічними принципами формування системи показників аналізу і оцінки ресурсного потенціалу підприємств є:

- 1) *принцип релевантності* – відповідність показників завданням дослідження;
- 2) *принцип детермінованості* – можливість чіткого визначення алгоритмів розрахунку показників, їх економічної сутності та тлумачення;

3) *принцип значущості та оптимальності* – чисельність та охоплення показниками найважливіших характеристик ресурсного потенціалу підприємства.

Показники, які використано для аналізу і оцінки ресурсного потенціалу будівельних підприємств, наведено в *табл. 5*.

Таблиця 5

Показники оцінки ресурсного потенціалу підприємств

Елементи	Назва показника
Виробничі ресурси	Фондовіддача;
	рентабельність виробництва продукції;
	знос основних засобів;
	коефіцієнт виробничих фондів
Фінансові ресурси	Коефіцієнт автономії;
	коефіцієнт абсолютної ліквідності;
	коефіцієнт оборотності активів;
	коефіцієнт оборотності запасів;
	коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
	коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
	коефіцієнт фінансової рентабельності
Інвестиційні ресурси	Коефіцієнт ефективності інвестиційного капіталу;
	частка довгострокових фінансових інвестицій в активах;
	капітальні інвестиції;
	кількість науково-дослідницьких робіт;
	дохід (економічний ефект) від використання раціоналізаторських пропозицій, винаходів, корисних моделей
Трудові ресурси	Продуктивність праці;
	коефіцієнт обороту з вибуття;
	коефіцієнт оновлення кадрів;
	коефіцієнт плинності кадрів;
	питома вага працівників з вищою освітою;
	показник рівня кваліфікації робітників;
	втрата робочого часу на одного працівника (прогули, простої, неявка з дозволу адміністрації);
	інвестиції в працівників

Серед показників, які характеризують ресурсний потенціал будівельних підприємств, обрано такі, які відображають не тільки поточний стан, але й перспективний, оскільки ресурсний потенціал відбиває як реальні, так і потенційні ресурси і можливості суб'єктів підприємницької діяльності. Зокрема, збільшення питомої ваги працівників з вищою освітою у звітному періоді може привести до підвищення продуктивності праці в наступному періоді, зниження зносу основних засобів у динаміці за попередні періоди може привести до підвищення показників продуктивності праці та рентабель-

ності виробництва завдяки застосуванню нових машин та обладнання тощо.

Етап 4. Перевірка корельованості показників ресурсного потенціалу суб'єктів підприємницької діяльності з метою визначення репрезентативності вибірки. На цьому етапі здійснюється кореляційний аналіз даних, який представляє собою процедуру парного порівняння показників і перевірку ступеня їхньої корельованості.

Етап 5. Оцінювання елементів ресурсного потенціалу будівельних підприємств. Оцінювання елементів ресурсного потенціалу складають основу управління ресурсним потенціалом підприємств. Розраховано такі елементи ресурсного потенціалу будівельних підприємств: R_1 – виробничі ресурси; R_2 – фінансові ресурси; R_3 – інвестиційні ресурси; R_4 – трудові ресурси.

Етап 6. Інтегральне оцінювання ресурсного потенціалу підприємств [13, 14], яке здійснюється за таким алгоритмом.

Крок 1. Стандартизація показників ресурсного потенціалу суб'єктів підприємницької діяльності. Оскільки показники були виражені в абсолютних і відносних величинах, а також мали різні одиниці виміру, то проводилася процедура їх стандартизації. Стандартизація вихідних даних здійснена за такою формулою:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{\delta_j}, \quad (1)$$

де $\bar{x}_j$ – середнє значення j -го показника;

δ_j – середньоквадратичне відхилення j -го показника.

Крок 2. Виділення еталонів. На цьому кроці виділено параметри, еталонні значення по кожному досліджуваному показнику оцінки ресурсного потенціалу суб'єктів підприємницької діяльності для визначення еталонного об'єкта. Поділ ознак на стимулятори й дестимулятори є основою для побудови точки еталону, що є точкою з координатами:

$$P_0(z_{01}, z_{02}, \dots, z_{0m}), \quad (2)$$

де $z_{0s} = \max_r z_{rs}$, якщо $s \in I$;

$z_{0s} = \min_r z_{rs}$, якщо $s \notin I$ ($s = 1, \dots, m$);

I – безліч стимуляторів;

z_s – стандартизоване значення ознаки s для об'єкта r .

Крок 3. Розрахунок відстаней. На цьому кроці розраховується рівень схожості показників ресурсного потенціалу будівельних підприємств з визначеним на попередньому кроці підприємством-еталоном, тобто визначається відстань від об'єкта-еталона до кожного з досліджуваних підприємств. Евклідова відстань між об'єктами і еталоном розраховується таким чином:

$$c_{io} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (Z_{ij} - Z_{oj})^2}. \quad (3)$$

Крок 5. Розрахунок інтегрального показника ресурсного потенціалу. На цьому кроці розраховується ресурсний потенціал будівельних підприємств методом таксономічного оцінювання за формулою [13]:

$$I_i = 1 - \frac{C_{i0}}{C_0}, \quad (4)$$

де

$$C_0 = \bar{C}_0 + 3 \cdot S_0; \quad \bar{C}_0 = \frac{1}{w} \sum_{i=1}^w C_{i0}; \quad S_0 = \sqrt{\frac{1}{w} \sum_{i=1}^w (C_{i0} - \bar{C}_0)^2}.$$

Отримані значення інтегральних показників ресурсного потенціалу будівельних підприємств представлено в *табл. 6*. З метою уникнення впливу на імідж аналізованих підприємств вони були знеособлені.

Таблиця 6

Рівень ресурсного потенціалу будівельних підприємств України

Підприємство	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
П_1	0,598	0,681	0,726	0,782	0,667
П_2	0,689	0,732	0,684	0,518	0,465
П_3	0,566	0,585	0,445	0,429	0,450
П_4	0,335	0,363	0,389	0,425	0,448
П_5	0,521	0,703	0,564	0,732	0,455
П_6	0,464	0,416	0,452	0,324	0,244
П_7	0,438	0,353	0,347	0,548	0,494
П_8	0,204	0,330	0,278	0,303	0,218
П_9	0,057	0,041	0,122	0,078	0,113

Значення отриманих інтегральних показників ресурсного потенціалу підприємств змінюються від 0 до 1. Чим ближче значення показника до 1, тим вищий рівень ресурсного потенціалу має об'єкт (підприємство). І навпаки, якщо значення показника ближче до 0, тим далі об'єкт від еталона. Отже, за допомогою даного методу таксономії можна провести лінійне упорядкування багатомірних об'єктів, при цьому отриманий інтегральний показник є нормованим і змінюється в межах від 0 до 1, що дозволяє проранжувати досліджувані об'єкти за рівнем розвитку.

Етап 7. Висновки щодо рівня ресурсного потенціалу будівельних підприємств. Отримані значення ресурсного потенціалу досліджуваних будівельних підприємств змінюються в діапазоні [0,041; 0,782], що свідчить про суттєві розбіги в рівнях ресурсного потенціалу досліджуваних підприємств. Перелік характеристик елементів ресурсного потенціалу, що притаманні високому, середньому й низькому рівню ресурсного потенціалу будівельних підприємств, наведено в *табл. 7*.

Оцінювання ресурсного потенціалу будівельних підприємств України дозволяє визначити, на якому рівні розвитку знаходяться ті чи інші будівельні підприємства, визначити достатність забезпечення ресурсами, охарактеризувати основні проблеми підвищення ресурсного потенціалу і виявити головні фактори змінення позиції будівельних підприємств на ринку.

Характеристика елементів ресурсного потенціалу підприємств в залежності від рівня потенціалу

Елемент	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Виробничі ресурси	<ul style="list-style-type: none"> Ефективне використання виробничих потужностей; високий технологічний рівень виробництва; наявність ефективної системи закупівлі сировини, матеріалів, комплектуючих засобів; постійне оновлення активної частини основних виробничих фондів; використання прогресивних технологій; наявність ефективної виробничої кооперації 	<ul style="list-style-type: none"> Середній технологічний рівень виробництва; усталена система закупівлі матеріалів, комплектуючих засобів; часткове та нерегулярне оновлення основних виробничих фондів; використання застарілих технологій 	<ul style="list-style-type: none"> Недовантаження виробничих потужностей; низький технологічний рівень виробництва; відсутність ефективної логістичної системи; високий рівень зносу основних фондів; недостатня виробнича потужність; низькі темпи оновлення продукції
Фінансові ресурси	<ul style="list-style-type: none"> Стійке фінансове становище підприємства; високий рівень прибутковості підприємства; проведення активної інвестиційної політики; чітка організація фінансових потоків; високий рівень рентабельності активів 	<ul style="list-style-type: none"> Стабільне фінансове становище підприємства; середній рівень рентабельності власних активів 	<ul style="list-style-type: none"> Нестабільне фінансове становище підприємства; низький рівень прибутковості підприємства; неефективна або відсутня інвестиційна політика; неефективна організація фінансових потоків; низький рівень рентабельності власних активів
Інвестиційні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> Високий науково-дослідницький потенціал; високий обсяг реальних та фінансових інвестицій; наявність на підприємстві проектно-конструкторських підрозділів; достатність власних коштів для здійснення інноваційної діяльності; використання зовнішніх джерел інвестування інноваційних процесів; постійна розробка програми наукових досліджень з підготовки виробництва; наявність патентів, ліцензій 	<ul style="list-style-type: none"> Малопотужні проектно-конструкторські підрозділи; незначний обсяг реальних та фінансових інвестицій; використання застарілих патентів та ліцензій; нерегулярні розробки програм наукових досліджень; недостатність джерел фінансування інноваційних розробок 	<ul style="list-style-type: none"> Відсутність науково-дослідницького складу працівників; вкрай низький обсяг реальних та фінансових інвестицій або відсутність інвестицій; дефіцит власних коштів для здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності; відсутність зовнішніх джерел інвестування інноваційної діяльності; відсутність на підприємстві програми досліджень з підготовки виробництва
Трудові ресурси	<ul style="list-style-type: none"> Висока кваліфікація працівників всіх підрозділів; високий професіоналізм керівного складу підприємства; оптимальний рівень середнього віку персоналу; ефективна система підвищення кваліфікації і перекваліфікації персоналу; ефективна система мотивації та заохочення; високий рівень продуктивності праці 	<ul style="list-style-type: none"> Середній рівень кваліфікації працівників; висока частка працівників передпенсійного віку; наявність потреби в підвищенні рівня кваліфікації; застаріла система мотивації та заохочення працівників; сталий рівень продуктивності праці 	<ul style="list-style-type: none"> Низький рівень кваліфікації працівників; недостатній рівень компетентності керівного складу; питома вага працівників пенсійного та передпенсійного віку; відсутність практики підвищення кваліфікації та перекваліфікації кадрів; низький рівень продуктивності праці; відсутність системи морального та матеріального заохочення працівників

Етап 8. Рекомендації щодо підвищення ресурсного потенціалу будівельних підприємств. Проведений аналіз ресурсного потенціалу різних будівельних підприємств України дав змогу виявити основні фактори, що дозволять підвищити рівень ресурсного потенціалу цих підприємств на внутрішньому ринку (табл. 8).

Таким чином, одним із найважливіших завдань з управління підприємствами будівельної галузі України є формування ресурсного потенціалу на тому рівні, що забезпечити безперерйність їх поточної діяльності. Вирішення цього завдання обумовлюється існуванням і практичним використанням інструментарію оцінювання ресурсного потенціалу цих підприємств, забезпеченістю функціонування механізму управління їх ресурсним потенціалом. Здійснене оцінювання ресурсного потенціалу будівельних підприємств є підґрунтям формування і реалізації ефективної конкурентної стратегії цих підприємств. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 06.11.2014 р. № 1560-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
2. Ареф'єва О. В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О. В. Ареф'єва, Т. В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 71–76.
3. Берсуцький А. Я. Моделі прийняття рішень з управління розвитком ресурсного потенціалу підприємства : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.11. – Донецьк, 2010. – 33 с.
4. Воробйова Ю. М. Управління ресурсами підприємства : навч. посібник / Ю. М. Воробйова, Б. І. Холода. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 288 с.
5. Гуляєва Н. М. Фінансові ресурси підприємства / Н. М. Гуляєва, О. В. Сьомко // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 58–62.
6. Гуткевич С. О. Інвестування: теорія і практика : навч. посібник. – К. : Європ. ун-т, 2006. – 234 с.

7. Кирчата І. М. Оцінка конкурентного потенціалу в системі управління конкурентоспроможністю підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / І. М. Кирчата ; Приазов. держ. техн. ун-т. – Маріуполь, 2007. – 20 с.

8. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / Н. С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.

9. Мокроусова Т. О. Фактори підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів / Т. О. Мокроусова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 4. – С. 86–88.

10. Новицький В. Є. Економічні ресурси цивілізаційного розвитку : навч. посібник / В. Є. Новицький. – К. : Національний авіаційний університет, 2004. – 268 с.

11. Павлова В. А. Оцінювання ресурсного потенціалу підприємств машинобудівної галузі / В. А. Павлова, О. В. Кузьменко // Держава та регіони: Серія: економіка та підприємництво. – 2010. – № 1. – С. 152–156.

12. Писаревський І. М. Підвищення ефективності використання ресурсів у плануванні виробничих процесів / І. М. Писаревський // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 91–100.

13. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: методы таксономии и факторного анализа / В. Плюта / Пер. с пол. В. В. Иванова ; науч. ред. В. М. Жуковской. – М. : Статистика, 1980. – 151 с.

14. Сергієнко О. А. Просторово-динамічна оцінка та аналіз індикаторів конкурентоспроможності підприємств / О. А. Сергієнко, М. С. Татар // Бізнес Інформ. – 2012. – № 4. – С. 41–46.

15. Феняк Л. А. Джерела формування інвестиційних ресурсів / Л. А. Феняк // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2010. – № 36. – С. 134–139.

16. Цигиль І. Я. Джерела формування інвестиційних ресурсів сучасного підприємства / І. Я. Цигиль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/16714/1/384-660-661.pdf>

17. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>

REFERENCES

Arefieva, O. V., and Kharchuk, T. V. "Ekonomichni zasady formuvannia potentsialu pidpryemstva" [The economic basis for the

Таблиця 8

Ключові фактори підвищення ресурсного потенціалу будівельних підприємств

Елемент	Ключові фактори
Виробничі ресурси	<ul style="list-style-type: none"> – Зниження собівартості будівництва; – забезпечення високого рівня фондоддачі; – наявність розвинутої транспортної інфраструктури в місці розташування підприємства; – можливість виконання індивідуальних замовлень на будівництво; – наявність високоякісної арматури, дешевих джерел енергії; використання інновацій у процесі будівництва; – наявність прогресивних технологій
Фінансові ресурси	<ul style="list-style-type: none"> – Контроль за погашенням кредиторської заборгованості; – підвищення коефіцієнта абсолютної ліквідності; – рефінансування дебіторської заборгованості
Інвестиційні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> – Пошук шляхів залучення іноземних інвестицій; – формування дієвої інвестиційної стратегії
Трудові ресурси	<ul style="list-style-type: none"> – Наявність висококваліфікованих кадрів, професіоналів у будівельній галузі; – досвід персоналу в будівельній галузі; – наявність системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів відповідно до стратегічних цілей діяльності; – реалізація способів стимулювання персоналу; – моніторинг охорони праці та здоров'я працівників

formation potential of the company]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7 (2008): 71-76.

Bersutskyi, A. Ya. "Modeli pryiniattia rishen z upravlinnia rozvytkom resursnoho potentsialu pidpriemstva" [Model making decisions on managing the development of resource potential of the company]. *Avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.11*, 2010.

Feniak, L. A. "Dzherela formuvannia investytsiinykh resursiv" [Sources of investment resources]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU*, no. 36 (2010): 134-139.

Huliaieva, N. M., and Syomko, O. V. "Finansovi resursy pidpriemstva" [The financial resources of the company]. *Finansy Ukrainy*, no. 12 (2003): 58-62.

Hutkevych, S. O. *Investuvannia: teoriia i praktyka* [Investment: Theory and Practice]. Kyiv: Yevropeyskyi universytet, 2006.

Kyrchata, I. M. "Otsinka konkurentnoho potentsialu v systemi upravlinnia konkurentospromozhnosti pidpriemstva" [Evaluation of competitive potential in the management of enterprise competitiveness]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.04*, 2007.

Krasnokutska, N. S. *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka* [Potential enterprises: development and evaluation]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2005.

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

Mokrousova, T. O. "Faktery pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia materialnykh resursiv" [Factors efficient use of material resources]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 4 (2005): 86-88.

Novytskyi, V. Ye. *Ekonomichni resursy tsyvilizatsiinoho rozvytku* [Economic resources of civilization development]. Kyiv: Natsionalnyi aviatsiinyi universytet, 2004.

Ofitsiinyi veb-sait Derzhavnogo komitetu statystyky Ukrainy. <http://ukrstat.gov.ua>

Pysarevskyi, I. M. "Pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia resursiv u planuvanni vyrobnychkykh protsesiv" [More efficient use of resources in the planning of production processes]. *Finansy Ukrainy*, no. 10 (2005): 91-100.

Pliuta, V. *Sravnitelnyy mnogomernyy analiz v ekonomicheskikh issledovaniakh: metody taksonomii i faktornogo analiza* [Comparative multivariate analysis in economic research: methods of taxonomy and factor analysis]. Moscow: Statistika, 1980.

Pavlova, V. A., and Kuzmenko, O. V. "Otsiniuvannia resursnoho potentsialu pidpriemstv mashynobudivnoi haluzi" [Evaluation of the resource potential of enterprise engineering industry]. *Derzhava ta rehiony: Seriya "Ekonomika ta pidpriemnytstvo"*, no. 1 (2010): 152-156.

Serhiienko, O. A., and Tatar, M. S. "Prostorovo-dynamichna otsinka ta analiz indyikatoriv konkurentospromozhnosti pidpriemstv" [Spatially dynamic assessment and analysis of indicators of competitiveness of enterprises]. *Biznes Inform*, no. 4 (2012): 41-46.

Tsyhyl, I. Ya. "Dzherela formuvannia investytsiinykh resursiv suchasnoho pidpriemstva" [Sources of investment resources of the modern enterprise]. <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/16714/1/384-660-661.pdf>

Vorobiova, Yu. M., and Kholoda, B. I. *Upravlinnia resursamy pidpriemstva* [Enterprise Resource Planning]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2004.